

Суб'єктність як інтегративна властивість професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови

Т. М. Колодько

Кафедра методики викладання української та іноземних мов і літератур
Corresponding author. E-mail: tnkolodko@gmail.com

Paper received 29.04.18; Accepted for publication 05.05.18.

<http://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-165VI69-02>

Анотація. У статті аналізується проблема формування суб'єктності майбутнього вчителя іноземної мови в умовах євроінтеграційних процесів. Обґрунтовано поняття «суб'єктність» та «суб'єктність особистості» з позицій психології, педагогіки та філософії. Проаналізовано погляди учених щодо порушеної проблематики. Сформульовано методологічні основи суб'єктності особистості. Окреслено характерні ознаки професійної суб'єктності вчителя іноземної мови та його професійної компетентності. Виявлено певні тенденції процесу професійного й особистісного становлення майбутніх учителів іноземних мов, безперервний саморозвиток майбутніх педагогів.

Ключові слова: суб'єктність, суб'єктність особистості, методологічні основи суб'єктності, професійна компетентність, учитель іноземної мови.

Вступ. У низці завдань компетентнісного підходу в педагогічній освіті особливої значущості набуває проблема професійного становлення майбутнього вчителя іноземної мови – творчого суб'єкта педагогічної діяльності. А відтак, педагогічна реальність вимагає проектування національної моделі професійної підготовки майбутнього вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності, творчої особистості, людини нового типу з особливим складом мислення, активної, самостійної, відповідальної, автономної та творчої в нестандартних професійно значущих ситуаціях, а також у розмаїтті комунікативної взаємодії на загальнолюдському рівні.

Аналіз досліджень і публікацій. Своєчасність і доцільність проблеми формування професійної суб'єктності майбутніх учителів іноземних мов є незаперечною в умовах сьогодення. У професійній практиці звернення до питань професійної суб'єктності відбувалося ще за часів античності (певних аспектів у своїх працях торкалися Аристотель, Платон, Сократ); а також у роботах науковців епохи Відродження та Просвітництва (Г. Гегель, Я. Коменський, І. Кант, Д. Локк, Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо); у науковому доробку видатних просвітителів й освітян XIX–XX століть (Х. Алчевська, С. Булгаков, О. Герцен, М. Добролюбов, Дж. Дьюї, М. Монтессорі, М. Пирогов, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський, Ю. Федькович).

Наприкінці XX ст. у педагогіці набув поширення суб'єктний підхід, безпосередньо пов'язаний з компетентнісним, оскільки без розуміння суб'єктної компетентності фахівця немає ні його компетентності, ні професійної суб'єктності. Ця проблема знайшла відображення у науковому доробку, пов'язаному з психологічними основами діяльності суб'єктів навчання (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьев, А. Брушлинський, М. Волкова, Є. Ісаєв, О. Леонтьєв, О. Нікітіна, О. Осницький, С. Рубінштейн, В. Слободчиков, В. Татенко, А. Бандура, Дж. Роттер, К. Двек); теоретико-методологічних основах формування суб'єктності студентів (Н. Арістова, О. Белошицький, Н. Большунова, А. Деркач, Ю. Журат, С. Кузікова, О. Савченко, В. Сластьонін, В. Ягупов).

Мета статті – обґрунтувати професійну суб'єктність майбутнього вчителя іноземної мови як інтегративну властивість його професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Убачаючи багатоплановість і методологічну неоднозначність змістових аспектів, що охоплює категорія «суб'єктність», виникає необхідність теоретико-методологічної специфікації суб'єктних характеристик індивіда у їхньому онтологічному вимірі, а також аналізу основних положень, що визначають можливість дослідження суб'єктності майбутнього вчителя іноземної мови.

Поняття «професійна суб'єктність» стосується кожного окремого вчителя. На думку М. Волкової, аналіз проблеми суб'єкта передбачає виділення таких взаємопов'язаних аспектів, а саме: розгляд людини як суб'єкта різних видів діяльності; аналіз суб'єкта в якості учасника й ініціатора системи міжособистісних взаємин з іншими людьми; вивчення суб'єкта як джерела, важливої складової і перетворювача соціальних відносин [3 с. 165-166].

Суб'єктність особистості як рефлексивне пізнання самого себе, як прояв внутрішнього світу особистості, виявляється в усіх її якостях та здібностях, у тому числі й здібності до навчання, і стосується кожного педагога. Аналіз підходів до трактування суб'єктності говорить про те, що її системоутворювальною ознакою є активність, а саме «сукупність обумовлених індивідом моментів руху діяльності» [7, с. 37], його ініціативних предметних дій та опосередкованих зовнішніх впливів [5, с. 64-76]. «... Активним може бути названий не будь-який об'єктивно представлений у діяльності процес, а лише такий, існування якого перебуває у прямій залежності від суб'єкта. Це процеси ініціації (запуску) діяльності, її здійснення, контролю над її динамікою тощо» [7, с. 37]. На думку В. Петровського, суб'єктність найяскравіше проявляється у ситуаціях ризику, доланні перешкод, творчому перетворенні навколишньої дійсності та самого себе, тобто в активності. Слід зауважити, що активність не є абсолютно спонтанною, а формується як результат попередніх взаємодій особистості із зовнішнім світом і самим собою. При цьому суб'єктність пов'язана зі специфічними змістовими й динамічними характеристиками активності – тим, на що активність спрямована, як вона ініціюється, організується й регулюється, яким є її результат.

Привертає увагу науковий доробок Н.О. Арістової, яка обґрунтувала сутність професійної суб'єктності

майбутніх філологів і зазначила, що теоретичний аналіз наукових праць уможливує стверджувати, що поняття «суб'єктність» розуміють, передусім як «якість особистості, властивість, особистісну характеристику, стан розвитку особистості, позицію, здатність або різноманітні здібності, що виражають ступінь прояву активності і свободи у виборі та здійсненні власної життєдіяльності» [2, с. 54].

Суб'єктність – це якісна сторона позначення певних проявів суб'єкта, у нашому випадку – вчителя. Дослідники обґрунтовано виділяють критеріальні якості суб'єкта. Водночас результати узагальнення різних поглядів науковців з проблеми суб'єктності дають можливість вирізнити різні підходи до розкриття сутності поняття «суб'єктність».

Так, В. Татенко пов'язує суб'єктність із внутрішніми основами активності людини – субстанціальними інтуїціями суб'єктного ядра – від початку інтегрованими онтопсихологічними утвореннями, «які несуть у собі «сутнісний код» онтогенетичних перетворень індивіда у напрямку досягнення ним суто людського буття у світі» [10, с. 251]. За допомогою таких суб'єктних механізмів психічної активності індивіда як-от: самозапитання, самопокладання, самопотенціювання, самовизначення, самоактуалізація, самооцінювання, самоперцепція – можливий перехід психологічної можливості саморозвитку суб'єкта у дійсність. Звідси психоенергетичним джерелом суб'єктної активності є «протиріччя між істотним, субстанційним змістом, закладеним у суб'єктному ядрі, та реальними психобіологічними і психосоціальними умовами здійснення цієї сутності» [10, с. 257]. Це положення суб'єктно-генетичної концепції В.Татенка, перегукується з ідеєю Г. Костюка про внутрішні суперечності як «джерел саморуху особистості» [4, с. 115], розкриття психологічного змісту яких дозволяє зрозуміти її психічний розвиток «не як інертний процес, що зумовлюється зовнішньою, чужою для нього силою, а як спонтанний, внутрішньо необхідний рух» [4, с. 146-147]. У подоланні цієї суперечності виявляється здатність особистості бути суб'єктом життя; воліти бути індивідуальністю; хотіти і могли обстоювати своє право на існування; самовизначатись у просторі й часі; здійснювати рефлексію своїх творінь, набувати й проектувати новий досвід.

Розглядаючи особистість як суб'єкт, який по-різному, але щоразу в певний спосіб поєднує свідомість і діяльність, С.Л. Рубінштейн наголошує на його онтологічності: «Вихідна специфіка людини, людського існування полягає в тому, що у загальну детермінацію буття включається не свідомість сама по собі, а людина як істота, суб'єкт не тільки свідомості, а й дії» [9, с. 371]. Звідси, саме в діяльності, у способах її виконання суб'єктність особистості не тільки проявляється, але й розвивається. Власними практичними діями та вчинками в інтеракції суб'єкт цілеспрямовано змінює суспільство, роблячи його об'єктом дій та пізнання. Таке розуміння розвитку через взаємодію суб'єкта та об'єкта, що передбачає одночасну зміну в процесі діяльності суб'єктом об'єкта і зворотний вплив цих змін на розвиток суб'єкта, є однією з ключових позицій концепції С. Рубінштейна.

На думку С. Рубінштейна, стати суб'єктом можливо не лише в діяльності та пізнанні, а й у здатності

поставитись до іншого суб'єкта, оскільки «у бутті є не лише об'єкт, але й інший суб'єкт – «дзеркало», яке відображає і те, що я сприйняв, і мене самого» [9, с. 355]. Це вимагає вирішення суб'єктом численних і складних морально-етичних завдань, основним серед яких є «боротьба за вищий рівень людського існування, за вершину людського буття» [9, с. 364]. З цього погляду становлення суб'єкта пов'язане із тим, що він ставиться до іншої особистості як до суб'єкта, враховуючи всю повноту її сутності, і визначає її права на самовизначення і волю.

У концепції К. Абульханової-Славської особистість, виступаючи суб'єктом діяльності, спілкування й життєвого шляху, набуває нових якостей, котрі визначають її здатність долати протиріччя. Розглядаючи якісні зміни особистості, що стала суб'єктом, К. Абульханова-Славська виокремлює три основні трансформації, що відбуваються з людиною: 1) усі психічні ресурси (психічні процеси, властивості, стани, здібності тощо) використовуються як засоби забезпечення життєдіяльності та діяльності особистості; 2) усі психічні ресурси утворюють індивідуальну композицію, «оркестр», що підпорядковується особистісній діяльності; 3) особистість, ставши суб'єктом, починає спиратись на власні стратегії у житті та діяльності [1, с. 34-50]. На думку дослідниці, відбувається перерозподіл функціональних завдань конкретної діяльності суб'єкта, його самостійністю й неповторністю у розв'язанні певних завдань.

Ціннісна основа суб'єктності в гуманістичній психології А. Маслоу [6] та К. Роджерса [8, с. 199-230] пов'язана з визнанням людини як унікальної, цілісної, відкритої світової особистості, що «постійно формує себе, усвідомлює своє призначення у житті, регулює межі власної суб'єктивної свободи» [8, с. 227-228]. Вона має певний ступінь автономії від зовнішньої детермінації завдяки смислам, метапотребам і цінностям, якими керується у своєму виборі. Але не кожен студент/викладач керується в своїй діяльності цінностями і смислом. Частіше за все спонукальну роль у навчанні відіграє «заданість», як правило, зовнішня для суб'єкта навчання і пред'являється у формі, наприклад, програм навчальних предметів, текстів підручників, різних завдань тощо.

У західній персонології також простежується лінія розгляду особистості як суб'єкта (agent) власного життя – цілісного, автономного, креативного початку, пов'язаного з процесами самодетермінації та ефективного саморозвитку. Так, виокремлюючи різні структурні елементи особистості, К.-Г. Юнг наголошує на їхній динамічності, яка є джерелом метаморфоз «Я» на шляху до становлення єдиного, неповторного та цілісного індивіда. Таку цілісність особистості, що інтегрує в собі свідомість та підсвідомість, К.-Г. Юнг назвав «Самістю». Розвиток кожної людини у цьому контексті він розглядав як процес індивідуалізації, «за допомогою якого особистість стає психологічно індивідуальною, окремою, неподільною єдністю або цілісністю» [13, с. 275].

У теорії суб'єктності Р. Харре суб'єкт, маючи певний ступінь автономності, також постає рушійною силою соціальної поведінки: дистанціюючись від впливу умов безпосереднього оточення, власних мотивів і почуттів, суб'єкт здатний переключатись з одних детермінант

поведінки на інші, робити вибір між альтернативами, змінювати керувальні принципи поведінки й модифікувати таким чином власний спосіб життя/навчання та власну ідентичність [12].

На думку автора соціально-когнітивної теорії особистості А. Бандури, найважливішим механізмом суб'єктності є переконання у власній самоефективності, віра у здатність побудувати поведінку, відповідну специфічному завданню/ситуації/проблемі, що, насамперед, пов'язано з розвитком процесів саморегуляції (самопостереження, самооціночної реакції, самопідкріплення), а також із впливом минулого досвіду успіху/невдачі, наявністю вербального переконання («Я зможу!») [11, с. 9]. Звідси, «людська поведінка детермінована частково самим індивідом, а не лише факторами середовища» [11, с. 9].

Перейдемо до розгляду суб'єктності як інтегративної властивості професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Поряд з різноплановим розумінням основних вимог компетентнісного підходу у статті визначаються його методологічні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, конкретно до його інтегративної професійно значущої якості професійної суб'єктності.

Необхідно підкреслити, що не зважаючи на велику кількість наукових досліджень з проблеми формування й розвитку різних видів професійної компетентності у майбутніх фахівців, все ще мають місце розбіжності у розумінні компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців у системі професійної освіти. Проведений аналіз праць науковців у визначенні професійної компетентності вчителів та її структури і змісту дозволив зробити такі висновки: 1) характеризуючи професійну компетентність учителя дослідники використовують такі поняття як-от: «професійна готовність», «здатність», «сукупність професійних навичок і вмінь» тощо, які бажано конкретизувати щодо кожної педагогічної діяльності; 2) різні класифікації пропонують такий склад професійної компетентності вчителя як-от: ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, діяльнісний, рефлексивний, професійно значущі якості вчителя, досвід; 3) дослідники надають опис особистісної та діяльнісної природі професійної компетентності; 4) вчені пропонують універсальну структуру професійної компетентності для всіх педагогів, у т.ч. і вчителя іноземної мови: а) ціннісно-смілова складова; б) професійні теоретичні й практичні знання; в) актуалізація знань у професійній діяльності в системі освіти; г) готовність до актуалізації знань і практичних навичок та вмінь у педагогічній діяльності, поведінці і спілкуванні як у професійній, так і повсякденній діяльності вчителя; д) професійно значущі якості майбутнього вчителя; е) професійна суб'єктність як інтегративна професійно важлива якість особистості.

У структурі професійної суб'єктності майбутнього вчителя іноземної мови ми виділяємо ціннісно-мотиваційний, змістовий, діяльнісний, комунікативний та рефлексивний компоненти єдиної системи навчання.

Відомо, що компетентність фахівця означає його теоретичну і практичну готовність до майбутньої діяльності, формування його професійно значущих якостей, позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності і наявність певного її досвіду,

інтелектуальну, діяльнісну та суб'єктну здатність, а також особистісну, психологічну та професійну готовність до цієї діяльності.

Спираючись на концептуальні дослідження в галузі психології, педагогіки та методики вивчення іноземної мови вважаємо доречним розглядати суб'єктність вчителя в контексті його професійно-суб'єктних відносин. Ці відносини виникають у результаті внутрішньої переробки особистістю педагога вимог, які висуваються суспільством, наукою й освітою. Головною вимогою, пропонованою вчителю, є любов до вихованців, до педагогічної діяльності, наявність спеціальних галузевих знань, широка ерудиція, педагогічна інтуїція, високорозвинений інтелект, високий рівень загальної культури й моралі, професійне володіння методикою іноземної мови.

Таким чином, необхідно мати на увазі основні суб'єктні прояви будь-якого вчителя. У зв'язку з цим, необхідно говорити про ті аспекти суб'єктності, які роблять вчителя суб'єктом педагогічної діяльності.

Можна констатувати, що суб'єктність безпосередньо пов'язана з такими психологічними механізмами особистісного розвитку, як індивідуалізація, самовизначення, креативність, самодетермінація, рефлексія. У своєму розвиненому вигляді суб'єктність спонукає вчителя приймати відповідальність на себе, проявляти надситуативну активність, протистояти шаблонам і педагогічній рутині, ламаючи стереотипи, критично ставитись до загальновідомих істин і прийнятих правил та норм, відстоювати власну творчу свободу й унікальність. Це дає змогу вчителю, залишаючись самим собою, переборювати як статусно-рольову та соціокультурну заданість, так і рівень психофізіологічної даності, що й становить сутнісну характеристику особистісного розвитку.

Уточнення суб'єктної складової професійно-педагогічної позиції стосовно студента – майбутнього вчителя іноземної мови пов'язане передусім з особливостями реалізації його суб'єктної активності. Якщо суб'єктна позиція вчителя відображає спосіб його самореалізації, самоствердження і саморозвитку в умовах реальної педагогічної діяльності, то студент педагогічного навчального закладу лише опановує цю діяльність і застосовує та розвиває свою суб'єктну активність з метою особистісно-професійного саморозвитку в умовах навчально-професійної діяльності.

Студентство – найкультурніша частина молоді в усіх країнах, яка є важливим джерелом відтворення інтелігенції, отже студент – це суб'єкт, який, перш за все, здобуває вищу освіту. Тобто, об'єктом, на який спрямована його суб'єктна активність, виступає «освіта». Система ціннісних орієнтацій особистості, напружений пошук сенсу життя, прагнення до нових ідей, накопичений особистий досвід, що формуються в період студентства, дозволяють студенту певною мірою проявити суб'єктну позицію стосовно освіти, відрефлексувати особистісний смисл освіти, здійснити суб'єктний вибір різних варіантів освітніх програм. І саме викладачі мають допомогти студенту стати суб'єктом діяльності, в основі якої лежать саморух, самоствердження, самовдосконалення.

Враховуючи загальне психологічне розуміння суб'єктності та результати проведеного нами

дослідження, можна стверджувати, що актуальність становлення і розвитку суб'єктності майбутнього вчителя іноземної мови націлює його на постійний саморозвиток й самовдосконалення, що постають пріоритетними чинниками їх професійного становлення. Оскільки суб'єктність забезпечує основу розвитку особистості, індивідуальності, універсності людини, – без неї сам процес саморозвитку й самовдосконалення втрачає свою цілісність, комплексність, провідну сутність. Механізм професійного саморозвитку вміщує усвідомлення труднощів у своїй діяльності, аналіз їх причин і умов виникнення, їх переосмислення і постановка певних цілей та завдань. Саморозвиток фахівця відбувається в умовах адаптації до професії і пов'язаний з вибором стратегії професійного розвитку на основі осмислення ролі професії і себе у професії.

Як свідчать результати досліджень (Бех І.П., Зязюн І.А., Дубасенюк А.А., Кузьміна Н.В., Маркова А.К., Поваренков Ю.П. та ін.), суб'єктне і професійне становлення майбутнього вчителя передбачає цілеспрямовану наполегливу діяльність в опануванні предмету, у нашому випадку, іноземної мови і, насамперед, постановку мети, визначення спонукальних чинників професіоналізації, зокрема, навчально-пізнавальних мотивів. Йдеться про реалізацію сильного бажання здобути професію вчителя, яке виникло з дитинства, під впливом мрії батьків, улюблених учителів чи власних бажань, або, навпаки, бажання стати кращим учителем порівняно з тими, хто їх навчав. Саме специфіка професійно-педагогічної діяльності дозволяє визначити суб'єктність студента педагогічного ВНЗ не тільки як фактор особистісного, але й професійного становлення, тому що: 1) специфіка професії вчителя іноземної мови викликає необхідність прояву особистістю однією з найважливіших умов професійної самореалізації, успішності й результативності педагогічної діяльності; 2) цільове спрямування і зміст професійної діяльності вчителя орієнтовані на розвиток та реалізацію особистості – суб'єктній позиції вчителя; 3) освітній простір студента педагогічного ВНЗ й педагога-практика збігається і є єдиним простором системи неперервної освіти, що обумовлює створення умов для реалізації суб'єктної позиції студента в освіті, як однієї з найважливіших умов професійного становлення майбутнього вчителя.

Конкретизація суб'єктної позиції особистості студента вищого педагогічного навчального закладу, майбутнього вчителя іноземної мови, пов'язана, на наш погляд, із співвідношенням «загального» й «специфічного». Так, «загальне» визначається, насамперед, умовами освіти у вищій школі та іншомовною підготовкою майбутнього фахівця до вступу у вільний ринок праці. Звідси, суб'єктна позиція дозволяє студентів:

- визначити особистісне ставлення одержуваної освіти;
- суб'єктно використати освітні умови;

- проекувати та реалізовувати індивідуальну освітню позицію.

«Специфічне» в суб'єктній позиції студента вишу обумовлюється предметом майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Початковий етап професіоналізації студентів передбачає складання відповідного плану, послідовних етапів, системи заходів щодо досягнення поставленої

мети – оволодіти основами професійної майстерності і в подальшому – набути професіоналізму. Тобто досягнення мети повинно мати планомірний характер і залежить від особистості майбутнього вчителя, включаючи її особистісні досягнення. Успіх, як відомо, це результат неухильного виконання певних ретельно спланованих дій цілеспрямованої людини.

Крім того, важливо постійно стимулювати ініціативу в оволодінні методикою вивчення іноземної мови та основами педагогічної майстерності, які допомагають швидше реалізувати поставлені цілі, вдосконалювати навички усіх видів мовленнєвої діяльності, цікавитися історією розвитку педагогічної думки, і водночас знайомитися з новинками педагогічної й методичної літератури, вивчати досвід передових учителів, особливості діяльності авторських шкіл, тобто бути професійно компетентною особистістю.

Отже, щоб підвищити ефективність навчання студентів, майбутніх учителів іноземних мов, необхідно вивчити й розвинути в них суб'єктність, здібність бути суб'єктом активності, творцем самого себе та здібність навчатися самостійно. Разом із цією думкою постає питання, що неможливо виставити творчим суб'єктом педагогічної діяльності, якщо не бути суб'єктом навчальної діяльності в процесі набуття вищої педагогічної освіти. У зв'язку з цим, необхідно поступово вести студента педагогічного вишу від одного рівня культури навчальної діяльності до більш високого – креативного. Безумовно, прямий обов'язок професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу полягає в тому, щоб допомогти студентові в процесі становлення його не тільки як майбутнього фахівця, але й як особистості, сприяти створенню атмосфери свободи, самоповаги та творчості.

А відтак позиція вчителя стосовно професійної діяльності – це позиція активного суб'єкта, який самостійно приймає рішення відповідно до внутрішніх цінностей, мотивації, переконань. Виділення у професійній позиції вчителя суб'єктної складової відображає спосіб самореалізації, самоствердження і саморозвитку його як професіонала та має такі прояви: суб'єктивна фіксація професійно-значущих способів діяльності, вироблення на цій основі власної системи дій; вироблення особистісних критеріїв і норм професійної діяльності; вихід за рамки нормативної діяльності, здатність авторського проектування особистісно значущого способу здійснення життєвих і професійних стратегій.

Іншими словами, прояв суб'єктності виступає до певної міри антиподом нормативно-рольової позиції суб'єкта; відображає та розвиває індивідуальність, авторство, суб'єктність особистісної позиції, вироблення перспектив подальшого саморозвитку; надає діяльності неповторної, творчої, особистісної своєрідності.

У зазначеному вище контексті суб'єктність майбутнього вчителя іноземної мови постає як особлива форма прояву й організації його активного ставлення до себе як суб'єкта відносин з оточенням, ставлення до студентів як унікальних суб'єктів, до професійної діяльності як креативної й інноваційної, у якій відбувається його саморозвиток, реалізації і підтримки себе як автора власного буття у просторі педагогічної діяльності.

Висновки. Таким чином, уточнення і конкретизація суб'єктності майбутнього вчителя іноземної мови дозволяє зробити висновки щодо його професійно-суб'єктної позиції, особистісного та професійного становлення як суб'єкта професіоналізації. Важливо, що суб'єктність майбутнього вчителя іноземної мови має завершений вигляд його професійної компетентності, демонструючи його методологічну, психологічну, особистісну і професійну готовність до педагогічної діяльності як її творчого суб'єкта. У структурі професійної суб'єктності майбутнього вчителя іноземної мови ми виділяємо ціннісно-мотиваційний, змістовий, діяльнісний, комунікативний та рефлексивний

компоненти єдиної системи навчання. Суб'єктність пов'язана з виробленням у майбутнього фахівця відношення до себе як до суб'єкта професійно-педагогічної діяльності; виражає особистісно значущу систему теоретико-методологічних знань, умінь, ціннісних відносин; визначає активність в опануванні рефлексивно-особистісними способами педагогічної діяльності та її творчого розвитку; є інтегративною якістю творчої педагогічної діяльності.

Перспективою подальшого дослідження може бути експериментальне дослідження професійної суб'єктності майбутніх учителів іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К.А. Рубинштейновская категория субъекта и её различные методологические значения / К.А. Абульханова-Славская // Психология индивидуального и группового субъекта / под ред. А.В. Брушлинского, М.И. Воловиковой. – М.: ПЕР СЕ, 2002. – С. 34-50.
2. Арістова Н.О. Теоретичні та методичні засади формування професійної суб'єктності майбутніх філологів: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Наталя Олександрівна Арістова. – Київ, 2017. – 572 с.
3. Волкова М.Н. Психология субъекта: хрестоматия / М.Н. Волкова. – Владивосток: Мор. гос. ун-т, 2007. – 182 с.
4. Костюк Г.С. Избранные психологические труды / Г.С. Костюк; под ред. Л.Н. Проколиенко. – М.: Педагогика, 1988. – 304 с.
5. Крупнов А.И. Психологические проблемы исследования активности человека // А.И. Крупнов // Вопросы психологии. – 1996. – № 6. – С. 64-76.
6. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу. – М.: Смысл, 1999. – 425 с.
7. Петровский В.А. Психология неадаптивной активности / В.А. Петровский. – М.: Горбунок, 1992. – 224 с.
8. Роджерс К. К науке о личности / К. Роджерс // История психологии. Тексты. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – С. 199-230.
9. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с.
10. Татенко В.А. Психология в субъектном измерении: монография / В.А. Татенко. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 1996. – 404 с.
11. Bandura A. Self-efficacy: The Exercise of Control / A. Bandura. – N.Y.: W. H. Freeman & Co, 1997. – 604 p.
12. Harre R. Personal Being: a theory for individual psychology / R. Harre; Oxford: Blackwell, 1983. – 299 p.
13. Jung C.G. The Archetypes and the Collective Unconscious: The Collected Works of C.G. Jung / C.G. Jung. – Princeton University Press, 1990. – 451 p.

REFERENCES

1. Abulkhanova-Slavskaya K.A. Rubinstein subject category and its various methodological meanings / K.A. Abulkhanova-Slavskaya // Psychology of individual and group subject / Ed. A.V. Brushlinsky, M.I. Volovikova. – Moscow: PER SE, 2002. – P. 34-50.
2. Aristova N.O. Theoretical and Methodical Bases of Forming Future Philologists' Professional Subjectivity: thesis on gaining scientific degree of Doctor of Sciences in Pedagogy: specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education / Natalia Oleksandrivna Aristova. – Kyiv, 2017. – 572 p.
3. Volkova M.N. Psychology of a subject: a reader / M.N. Volkova. – Vladivostok: Mor. State University, 2007. – 182 p.
4. Kostyuk G.S. Selected psychological works / G.S. Kostyuk; Ed. L.N. Prokolienko. – Moscow: Pedagogika, 1988. – 304 p.
5. Krupnov A.I. Psychological problems of human activity research // A.I. Krupnov // Psychology Questions. – 1996. – No. 6. – P. 64-76.
6. Maslow A. New frontiers of human nature / A. Maslow. – M.: Smysl, 1999. – 425 p.
7. Petrovsky V.A. Psychology of non-adaptive activity / V.A. Petrovsky. – Moscow: Gorbunok, 1992. – 224 p.
8. Rogers K. The science of personality / K. Rogers // History of psychology. Texts. – M.: Izd-vo MGU, 1986. – S. 199-230.
9. Rubinshtein S.L. Being and consciousness. Man and the world / S.L. Rubinstein. – St. Petersburg: Peter, 2003. – 512 p.
10. Tatenko V.A. Psychology in the subject dimension: monograph / V.A. Tatenko. – K.: Publishing Centre "Prosvita", 1996. – 404 p.

Subjectivity as an integrative characteristic of the future foreign language teacher professional competence

T. M. Kolodko

Abstract. The problem of forming future foreign language teacher's subjectivity is analysed in the conditions of European integration processes. The concept of "subjectivity" and "personality subjectivity" from the point of view of psychology, pedagogy and philosophy is substantiated. The scientists' outlook on the given issue are analyzed. The methodological foundations of personality subjectivity are formulated. Characteristic features of professional subjectivity of a foreign language teacher and his professional competence are outlined. Some tendencies of the process of professional and personal formation of future foreign language teachers, continuous self-development of future teachers are revealed.

Keywords: *subjectivity, personality subjectivity, methodological basis of subjectivity, professional competence, foreign language teacher.*

Субъектность как интегративное свойство профессиональной компетентности будущего учителя иностранного языка

T. H. Колодько

Аннотация. В статье анализируется проблема формирования субъектности будущего учителя иностранного языка в условиях интеграционных процессов. Обосновано понятие «субъектность» и «субъектность личности» с позиций психологии, педагогики и философии. Проанализированы взгляды ученых по затронутой проблематике. Сформулированы методологические основы субъектности личности. Определены характерные признаки профессиональной субъектности учителя иностранного языка и его профессиональной компетентности. Выявлены определенные тенденции процесса профессионального и личностного становления будущих учителей иностранных языков, непрерывное саморазвитие будущих педагогов.

Ключевые слова: *субъектность, субъектность личности, методологические основы субъектности, профессиональная компетентность, учитель иностранного языка.*